

idézni fontosabb köteteit: *Magyar–szlovák kulturális kapcsolatok* (1959), a *Valóság és illúzió* (1962), a *Hidak sorsa* (1965) majd az ezekkel párhuzamosan született 16. és 17. századi hagyományokról és magyar–szlovák kapcsolattörténetről szóló tanulmányok után az *Első nemzedék* (1968), a *Harmadik nemzedék* (1971), a *Szülőföld és irodalom* (1977), a közben készült Fábry-kötet (1980), s a legújabb részlet-kutatásokat tartalmazó *Nemzetiségi irodalmunk és kapcsolatai* (1985), amely akaratlan lezárásaként a pálya kezdetére visszhangzik.

Ma már a kész tények előtt állunk. Eztán a művek élnek a maguk életét, tanulságaikat mi.

KOVÁCS GYŐZŐ

KÉPES GÉZA
1909 – 1989

A budapesti egyetem bölcsészeti karának tanácstermét egyetlen kép, Gombocz Zoltán domborművű arcképe díszíti, alatta Képes Géza epigrammája olvasható. A tény és a két személy sajátos egymás mellé kerülését a tájékozatlan szemlélő tekintheti véletlennek, de a járatosabb minősítheti mélyebb értelműnek, sőt lényegét érintőnek is. A csak felületesen tájékozott mindenekelőtt arra gondolhat, hogy a költőként és műfordítóként ismert Képes Géza szokás szerint elvégezte a bölcsészeti kart, tanári diplomát szerzett, és mélységesen tisztelte a legnagyobbnak tartott magyar nyelvészt; ha szakmai körökben némiképpen ismerős, feltehetően tudja, hogy Képes Géza az Eötvös Collegium tagjaként kapott oklevelet; aki viszont életművét alaposan ismeri, rádöbbenhet, hogy bámulatos nyelvtudását csak igen alapos nyelvészeti és filológiai alapismeretekkel szerezhette meg.

Azt sem tartja meglepőnek tehát, hogy a költő és műfordító 1958–1969 között az Irodalomtudományi Intézet komparasztikai osztályának munkatársaként dolgozott, nyugdíjba vonulása után pedig éppen ebben a folyóiratban, az Irodalomtörténetben publikált cikket, rövid hosszászólást. Költőként és műfordítóként szinte megszámlálhatatlanul sok régi és modern, nyugati és keleti nyelv ismerőjeként fedezhetett aztán fel a magyar és a világirodalomban olyan jelenségeket, amelyeket más, jóval kevesebb szakismerettel, filológiai képzettséggel és a nyelvek iránti érzék híján soha nem vett volna észre. Munkásságában azonban egyedülálló műveltsége és invenciója vezette inkább, mint a filológiai aggályoskodás: csak a legnagyobbak véleményét – az irodalomtörténészek közül Horváth Jánosét – vette tekintetbe, másokon általában hallgatással siklott át szakmai cikkeiben. Így történhetett, hogy minden fontoskodás nélkül használta az „adaptáció” fogalmát, amelyet a felvilágosodás koráig tartott a hazai fordítási iro-

dalomban érvényesnek, és pontosan tudta, hogy a *Halotti Beszéd* magyar tolmácsolója „nem azt tartotta fontosnak, hogy szó szerint fordítson, hanem hogy érthető, élő nyelven szóljon híveihez”; meggyőződéssel állította továbbá, hogy az *Ómagyar Mária-siralom* esetében „sok száz éves szóbeli hagyomány felhasználása tette lehetővé, hogy az első leírt versünk . . . természetes, . . . friss hangon . . . szólaljon meg”. Hogy azonban a lábjegyzetekbe kíváncsokozó részletekről milyen pontosan tudott, „Háfiz és Csokonai” című tanulmányából világlik ki egyértelműen, amelyben a magyar orientalista, Reviczky Károly angol kapcsolatairól és Csokonai korábban rejtve maradt szövegegyezéseiről beszél meggyőzően.

Mint fordító a hagyományoknak megfelelően „napnyugati” szerzőkkel kezdte pályáját, kötete elé Cs. Szabó László írt előszót (1937), s csak később fedezte fel magának és a magyar olvasónak a távolabbi irodalmakat, a szláv és finnugor népeket, a törököket, a perzsákat, és nyilván teljes elismerésnek számít e távoli régiókba lendülő pályán, hogy Ligeti Lajos „A mongolok titkos történet”-ének verses betéteit vele fordította magyarra. Amikor az Európán kívüli nyelveket megtanulva mintegy felfedezte azokat, a magyar őstörténet kutatóinak útját követte, és tulajdonképpen nagyon is távolinak látszó kultúrköröket úttörő módon kapcsolt egybe; amikor Petőfiről és Aranyról írt, az „ál-klasszicizmus”, a „népiesség” és Európa kapcsolata érdekelte mindenekelőtt. Legfontosabb tanulmányait, cikkeit maga szerkesztette kötetbe (1976): az összefüggések feltárásával olyan vonásokat emelt ki a magyar irodalmi kultúrából, amelyek pontosan egybevágóak az egyes kultúrkörökön belüli egyetemes tendenciákkal. Biztosnak látszik, hogy kutatóknak raja foglalkozik majd koncepciójának és alkalmilag odavetett megjegyzéseinek részletes kifejtésével, életművének méltó értékelésével.

TARNAI ANDOR

TÖPRENGÉS KIRÁLY ISTVÁN EMLÉKÉRE

Nem hosszan küszködött a halállal — egyszerre teperte le a rém. Nem lassan fogytak el erői, sem fizikaiak, sem szellemiek. Nyáron még vitorlázott, koraósszel még írt. Vitakozott, az utolsó könyve jelent meg az utolsó előtti percben. Hirtelen esett el, a harcban, hol a halandó mindig alul marad. Nem kapitulált, de eltalálta az elmúlás. Tudta, mi vár rá. Szigorúan tervezett, gondosan osztotta a fukar időt. Ettől feloldatlanabb, békételeőbb a védhetetlen vereség.

A pálya ismert, de cseppet sem szokványos. Kiválasztott helyekről jön. A Bodrog partjáról, a pataki kollégiumból, a magyar kálvinizmus pedagógiai szentföldjéről. És a Nagyboldogasszony útjáról, az Eötvös